
La noció d'«Illa transparent»: defensa de les regles transderivacionals

per Josep M. Nadal

Presentació

La comunitat formada pels lingüistes partidaris de la Gramàtica Generativa-Transformacional, entès aquest corrent en el sentit més ampli possible, constitueix un exemple notabilíssim del que ha de ser, com a mínim per als partidaris de la filosofia de la ciència «popperiana», una comunitat científica: una societat oberta en la qual cap teoria, per dominant i plena d'èxit que sigui, no és sagrada, o, per dir-ho amb un terme de Kuhn,¹ on cap paradigma² no és sagrat.³ La utilització, com a criteris empírics d'avaluació, de la restrictivitat (o possibilitat, directament proporcional al «contingut» que presenta, de falsejament de la teoria) i de la contrastació⁴ (o comparació de les prediccions de la teoria amb el fragment de

1. Cf. T. S. KUHN, *The Structure of Scientific Revolutions* (Chicago 1962).

2. Per «paradigma» s'entén el marc teòric que, mentre no entra en crisi en ser contrastat i falsejat, determina la pràctica científica.

3. Vegeu J. WALKINS, «Contra la ciència normal», dins *Criticism and the growth of Knowledge*, Lakatos, I., i A. Musgrave, Eds. (Londres 1970). He consultat l'edició castellana de 1975, ps. 115-133.

4. En el marc de la polèmica entre la *ciència normal* i la *ciència extraordinària* (de la qual es fa ressò el Colloqui Internacional de la Filosofia de la Ciència celebrat a Londres l'any 1965, les actes del qual van publicar I. Lakatos i A. Musgrave a *Criticism and the growth...*) la noció de contrastació és prou ambigua perquè calgui una certa precisió: la contrastació en la ciència normal no equival a una contrastació de la teoria, sinó a una activitat perfectiva de la pròpia teoria portada a terme per part de l'investigador per tal de permetre que el paradigma no canviï; en la ciència extraordinària, en canvi, la contrastació és una pràctica tendent a falsejar el paradigma per tal de substituir-lo per un paradigma nou. És en aquest darrer sentit que utilitzo, en aquest treball, el terme de contrastació.

la realitat que aquesta pretén d'explicar) assegura el que podríem anomenar una *revolució científica permanent*,⁵ i, per tant, una evolució teòrica constant. No hauria de sorprendre ningú, aleshores, que, en els darrers anys, la ciència lingüística s'hagi caracteritzat, i es caracteritzi encara, com una successió rapidíssima d'etapes teòriques: aquest fenomen, si bé dificulta l'estudiós a seguir la dinàmica evolutiva de la teoria (problema amb un abast estrictament personal), permet, en canvi, d'apropar-la, cada vegada més, a la teoria «ideal».

El present treball pretén contribuir, des d'una òptica relativa a la llengua catalana, a la revolució lingüística⁶ de dues maneres distintes: primer de tot, contrastant algunes hipòtesis assumides pel corrent del transformacionalisme dins del qual operaré —la *semàntica generativa*—⁷ per a mostrar-ne les febleses; segonament, proposant una modificació teòrica consistent en la introducció en la gramàtica de la noció d'*illa transparent*, la definició de la qual requereix *regles transderivacionals*, definides com «unes regles que operen, no en derivacions individuals, sinó en un conjunt de derivacions»,⁸ és a dir, que relacionen, per a definir condicions de bona formació, estructures pertanyents a derivacions distintes.

La semàntica generativa, aleshores, hauria de contenir, per poder relacionar una *representació semàntica* (RS) amb la corresponent *estructura de superfície* (ES), regles dels tipus exemplificats a (1i-iii):

- (1) i. transformacions o restriccions derivacionals locals (T);⁹
- ii. restriccions derivacionals globals o regles globals (RG);¹⁰ i
- iii. restriccions transderivacionals (RTD),¹¹

que es poden definir, mitjançant un diagrama, com a (2i-iii), respectivament:

5. Aquest caràcter revolucionari de la ciència correspondria a la concepció popperiana de l'activitat científica: per a Popper la condició normal i pròpia de la ciència és el canvi permanent (la qual cosa no implica que «quantitativament» hi hagi més ciència extraordinària que ciència normal).

6. Manllevo el terme a JOAN A. ARGENTE, *Crònica d'una revolució científica*, «Tele/eXpres» (11, 18 i 25 de juny de 1975).

7. Una bona exposició de la semàntica generativa pot trobar-se a G. RIGAU, «*Linguistic Inquiry*» i la *gramàtica generativa i transformacional*, «Els Marges», núm. 4 (1975), ps. 103-112, i «Els Marges», núm. 5 (1975), ps. 79-88.

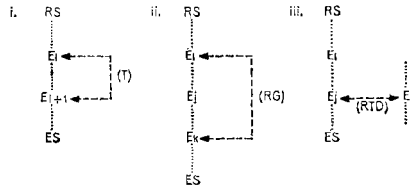
8. Vegeu G. LAKOFF, «Some Thoughts on Transderivational Constraints», dins *Issues in Linguistics. Papers in Honour of Henry and Renée Kabane*, Kachru, B. B., Lees, R. B., Malkiel, Y., Pietrangeli, A. i S. Saporta, Eds. (Chicago 1973), ps. 442-452. Aquest treball, però, va ser escrit l'any 1970.

9. Les transformacions de la teoria estàndard han estat redefinides per la semàntica generativa com condicions de bona formació imposades a parelles d'estructures contigües (en la derivació) i s'han anomenat *regles derivacionals locals*.

10. Una *regla global* o *restricció derivacional global* pot ésser definida com una condició de bona formació que relaciona dues estructures no contigües d'una mateixa derivació (cf. G. LAKOFF, *Global Rules*, «Language», núm. 46 [1970], ps. 389-422).

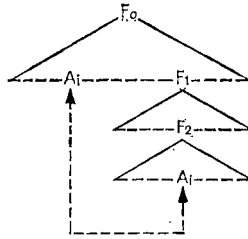
11. Segons G. LAKOFF, «Some Thoughts on transderivational...», una restricció transderivacional s'estableix entre dues estructures pertanyents a distintes derivacions. Això no implica que la representació semàntica d'ambdues derivacions hagi d'ésser la mateixa, però tampoc no ho impedeix. En realitat, Lakoff dona exemples de regles transderivacionals d'aquest darrer tipus (que és el que jo proposo per a explicar els fenòmens de transparència que ens ocupen): vegeu la restricció transderivacional que governaria, segons LAKOFF (*op. cit.*, p. 445), l'aplicació de *T-Elisió del Subjecte*.

(2)

Per justificar la incorporació en la gramàtica de la noció d'*illa transparent* cal demostrar l'existència, en alguna llengua natural, d'estructures (derivades o no) com (3)

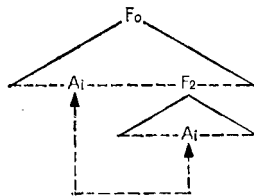
(3)

on s'estableixen relacions, de correferència o d'altra mena, entre elements (A_i) que pertanyen a frases (F_0 i F_2) entre les quals, contràriament al normal, no hi ha una relació de dominància immediata:¹² conseqüentment, tot el material de la frase (o frases) situat entre F_0 i F_2 (és a dir, F_1) no impedeix la relació en qüestió. En aquests casos es pot afirmar que F_1 és una *illa transparent* respecte a la relació en qüestió.

Per justificar la incorporació en la gramàtica de regles transderivacionals (deixant de banda altres tipus d'arguments que no tenen cap relació amb el problema que ens ocupa) n'hi hauria prou si demostrava que la transparència de les illes no és donada per la naturalesa dels elements que les formen, sinó per l'existència d'una estructura com (4), pertanyent a una derivació distinta (de la derivació a la qual pertany l'illa transparent) —bé que, en els casos que tractaré, amb una representació semàntica comuna:

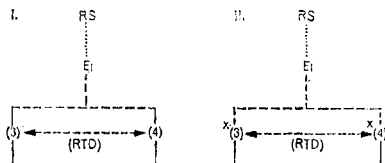
(4)

12. La relació de *dominància immediata* és, normalment, aquella relació de dominància establerta entre dos nusos d'una mateixa branca en els diagrames arboris. Així, en la subestructura $\overline{SN_1}$ F es diu que SN_1 domina immediatament SN_2 i F. En aquest treball, però, utilzo el terme de *dominància immediata* en un sentit lleugerament distint: en dir que «entre dos nusos F no hi ha una relació de dominància immediata» em refereixo al fet que entre aquests nusos F se n'hi interposa un altre (prescindint de si entre els dos nusos en qüestió hi ha més d'una branca o no).

D'aquesta manera, la bona formació d'estructures com (3) dependria de l'existència d'estructures com (4), essent (3) i (4) estructures pertanyents a derivacions distintes amb una RS comuna. El fenomen es podria exemplificar en els diagrames (5i-ii), on es mostra que (3) és acceptada —en el cas de (5i)— o rebutjada —en el cas de (5ii)— segons que (4) sigui acceptada o rebutjada per regles, en aquest cas, ja ben conegudes (transformacions i/o regles globals):

(5)

1. L'existència d'«illes transparents»

En aquesta part del treball voldria presentar dos tipus d'exemples que requereixen, per a ser explicats, la noció d'*illa transparent*. Els primers tipus d'exemples s'originen a causa de l'acceptació de la hipòtesi performativa i de la hipòtesi que considera la negació, els quantificadors i els adjectius com a predicats (hipòtesis que exemplifico a § 1.1.1. i § 1.1.2.): són exemples en què la noció d'*illa transparent* és operativa a nivell de representació semàntica i, per tant, la seva utilitat depèn de l'acceptació de determinades estructures abstractes, sense realització patent. Els segons tipus d'exemples (analitzats a § 1.2.1. i a § 1.2.2.) es caracteritzen per requerir la noció d'*illa transparent* tant a nivell de representació semàntica com a nivell d'estructura derivada. Òbviament, l'existència d'aquest darrer tipus d'exemples, com que no pressuposa l'acceptació de determinades estructures abstractes (que sempre podrien ésser qüestionades), és molt més conoent.

1.1. La transparència a nivell de representació semàntica

1.1.1. La hipòtesi performativa

Entre els semantistes generatius^{12bis} s'accepta d'una manera general que la «força illocutiva»¹³ dels enunciats s'ha d'incloure en la representació semàntica de cada frase mitjançant la presència, com a verb principal, d'un «verb performatiu en situació performativa»¹⁴ que defineix els distintes tipus de frases.¹⁵ La

12 bis. El terme de *semantista generatiu* —utilitzat com a abreujament de «partidari de la semàntica generativa»— és una creació paral·lela a *físic atòmic*, *gramàtic estructural*, etc., estudiats per G. Ferrater a *Qüestions del mot*, «Serra d'Or» (juny del 1971).

13. La *força illocutiva* d'un enunciat equival a aquella part del seu significat que determina l'acte que el parlant intenta de dur a terme en emetre'l. (Vegeu J. L. AUSTIN, *How to do things with words*, Londres 1962.)

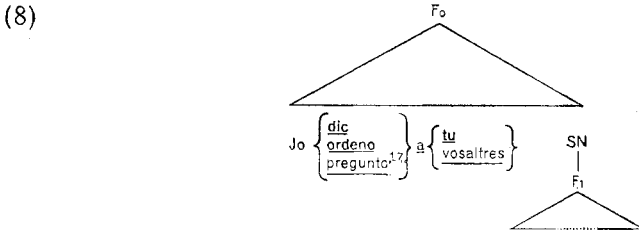
14. AUSTIN, *How to do things...*, i É. BENVENISTE, *De la Subjectivité dans le langage*, «Journal de Psychologie» (juliol-setembre, 1958), ja van fer notar la conveniència de parlar de «verbs performatius en situació performativa» i no de «verbs performatius». Es diu que un verb performatiu ocorre en una situació performativa quan apareix en el següent context: *jo — a tu/vosaltres que F.*

15. D'aquesta manera, aquella definició dels distintes tipus de frase feta atenen un «criteri subjectiu» i basada en «la qualitat psicològica del judici que formulen» (cf. A. BADIA I MARGA-

major part d'aquests verbs performatius (*prometre, condemnar, apostar, batejar, ...*, etc.) tenen una realització superficial obligatòria; alguns, però —com a mínim *dir, ordenar* i *preguntar* (que defineixen certes frases com a declaratives, imperatives i interrogatives)—, admetrien de ser elidits en algun estadi de la derivació: d'aquí provindria la sinonímia entre les frases (6i-iii) i (7i-iii), respectivament:

- (6) i. *Et dic que l'enterrament va ser ridícul*
 ii. *T'ordeno que et posis la rebeca negra*
 iii. *Et pregunto si us vàreu banyar*
- (7) i. *L'enterrament va ser ridícul*
 ii. *Posa't la rebeca negra!*
 iii. *Us vàreu banyar?*

Segons aquesta hipòtesi, qualsevol frase sense un verb performatiu explícit s'hauria de representar, quant a la representació semàntica, com a (8):¹⁶

i mitjançant l'aplicació de la transformació opcional d'*elisió dels elements performatius*¹⁸ podrien obtenir-se les estructures superficials corresponents a les frases sense el verb performatiu (7i-iii, per exemple).

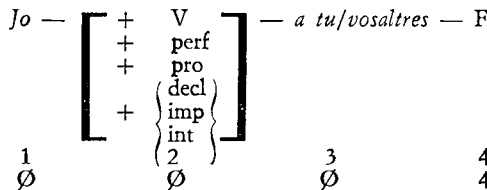
Dels arguments que s'han proposat per defensar la hipòtesi performativa,¹⁹ un dels més atractius fa referència a les frases imperatives. Fixem-nos que qual-

RIT *Gramàtica catalana*, vol. II (Madrid 1962), p. 119, podria substituir-se per una definició basada en «l'acció que el parlant intenta de dur a terme en emetre un determinat enunciat».

16. Obviament, una frase amb un verb performatiu explícit també tindria una representació semàntica similar a (8), afegint, però, al paradigma dels verbs performatius, tots aquells verbs que no admeten de ser elidits (*prometre, apostar, batejar, jurar...*).

17. Crec que *preguntar* és un verb performatiu descomponible, lèxicament, en *ordenar* i *dir*. Cf. J.-M. NADAL, *Aspectes de la complementació en el català actual (Per a una sintaxi abstracta)*, tesi doctoral inèdita, U.A.B. (Barcelona 1975), ps. 273-285.

18. *T-Elisió dels elements performatius* podria formalitzar-se provisionalment de la següent manera:

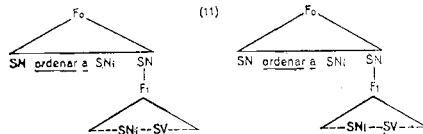

19. Cf. JOAN A. ARGENTE, *Sintaxi i semàntica dins la teoria lingüística*, tesi doctoral inèdita, U.A.B. (Barcelona 1975) i J.-M. NADAL, *Aspectes de la complementació...*

sevol gramàtica ha d'explicar, respecte a aquest tipus de frases, que només poden dur un subjecte de segona persona (*tu* o *vosaltres*).²⁰ Si no s'accepta la hipòtesi performativa, la gramàtica haurà de contenir alguna restricció *ad hoc* per a impedir l'enumeració de frases imperatives amb subjectes distints de *tu* o *vosaltres*. Acceptant la hipòtesi performativa, en canvi, la restricció del subjecte de les frases imperatives és una conseqüència immediata dels fets (9i-ii):

- (9) i. Tota frase imperativa sense un verb d'ordre explícit ha de ser subordinada, a nivell de representació semàntica, a un verb *ordenar* en situació performativa (és a dir, amb un subjecte de primera persona —*jo*—, un objecte indirecte de segona persona —*tu* o *vosaltres*—, i en temps present);
- ii. el verb *ordenar* només pot ocórrer en derivacions $P_1, \dots, P_1, \dots, P_n$ (on P_1 equival a la representació semàntica; P_i equival a l'estructura derivada a què s'ha d'aplicar *T-Elisió del subjecte de la frase subordinada*; ²¹ P_n equival a l'estructura superficial) en les quals P_1 sigui com (10) i (P_i) sigui com (11)²² —és a dir, siguin estructures en les quals l'objecte indirecte de la frase el verb de la qual és *ordenar* i el subjecte de la frase subordinada sigui correferents:

(10)

Les frases (12i-vi) demostren prou clarament la correcció de la restricció (9ii) —que, per altra banda, és acceptada per totes les gramàtiques:

- (12) i. *Et vaig ordenar que cantessis una cançó*
 ii. *Et vaig ordenar cantar una cançó*
 iii. **Et vaig ordenar que una cançó fos cantada per tu*
 iv. **El rei t'ha ordenat que el jutge et castigés*
 v. **El rei t'ha ordenat que fossis castigat pel jutge*
 vi. **El rei t'ha ordenat ser castigat pel jutge*

20. P. FABRA a la *Gramàtica catalana* (Barcelona 1918) i a la *Gramàtica catalana* (Barcelona 1956); J. MARVÀ al *Curs superior de gramàtica catalana* (Barcelona 1927-30); A. BADIA I MARGARIT a la *Gramàtica catalana* (Madrid 1962); i F. DE B. MOLL a la *Gramàtica catalana* (Palma de Mallorca 1968), admeten, estranyament, frases imperatives amb qualsevol mena de subjectes a excepció dels de primera persona. J. ROCA I PONS, en canvi, a la seva *Introducció a l'estudi de la llengua catalana* (Barcelona 1971) només admet frases imperatives amb el subjecte de segona persona.

21. G. LAKOFF a «Some Thoughts on...», ps. 445 i ss., basant-se en la hipòtesi que la pronominalització ha de ser una regla molt superficial i en la hipòtesi exposada per P. M. POSTAL a *On Coreferential Complement Subject Deletion*, «Linguistic Inquiry», núm. 1, ps. 439-500, respecte a *T-Elisió del subjecte*, segons la qual els SN elidits, marcats en un primer moment amb el tret [+PRO] a través de la pronominalització, romanen subjectes a les mateixes restriccions que si no haguessin estat elidits, afirma que *T-Elisió del subjecte* requereix regles transderivacionals: les restriccions que operarien en una derivació amb els pronoms operarien també en una derivació corresponent en la qual aquests pronoms haguessin estat elidits.

22. La restricció (9ii) seria un filtre en el sentit de P. M. POSTAL (cf. «The Best Theory», dins *Goals of Linguistic Theory*, S. Peters, Ed. (Englewood Cliffs, New Jersey 1972), ps. 131-170).

Si representàvem per E_1 l'estructura (10), postulada com la representació semàntica en què pot aparèixer *ordenar*, per E_i l'estructura (11), postulada com l'estructura derivada (al nivell en què opera *T-Elisió del Subjecte de la Subordinada* que és, quan és governada per *ordenar*, opcional) de les frases en què pot ocórrer *ordenar*, per E_{i+1} l'estructura obtinguda després d'aplicar a E_i *T-Elisió del Subjecte de la Subordinada*, i per E_n l'estructura superficial de cada frase de (12), es constatarà fàcilment a (12') que les condicions d'ocurrència d'*ordenar* esmentades a (9ii) prediuen correctament la agramaticalitat i la gramaticalitat de cada frase:

(12')	E_1, \dots, E_i	—	E_{i+1}, \dots, E_n	
	+	+	—	(12i) = gramatical
	+	+	+	(12ii) = gramatical
	+	—	—	*(12iii) = agramatical
	—	—	—	*(12iv) = agramatical
	—	+	—	*(12v) = agramatical
	—	+	+	*(12vi) = agramatical

És obvi, per tant, que la representació semàntica de qualsevol frase imperativa ha de dur un subjecte idèntic a l'objecte indirecte del verb *ordenar* principal en situació performativa —que és un *tu* o un *vosaltres*. És obvi, també, que, a l'estructura derivada corresponent al lloc a què s'aplica *T-Elisió del Subjecte de la Subordinada*, aquesta identitat (que limita els possibles subjectes a un *tu* o un *vosaltres*) també s'ha de donar. De tot això, se'n segueix que només hi hagi frases imperatives de segona persona.

1.1.2. La negació, els quantificadors i els adjectius

Els semantistes generatius també han fet seva la hipòtesi segons la qual la negació,²³ els quantificadors²⁴ i els adjectius²⁵ han de considerar-se, com a mínim a nivell de representació semàntica, com a predicats. Per exemple, en frases com (13i-iii)

- (13) i. *La guerra civil no ha acabat*
 ii. *L'Alicia ha collit tres roses*²⁶
 iii. *En Guillem collirà roses roges*²⁷

se'ls podria assignar una representació semàntica del tipus exemplificat a (14i-iii) respectivament:

23. Vegeu especialment els treballs de J. D. McCawley, *On the Deep Structure of Negative Clauses*, «Eigo Kyōiky», 19, 6, ps. 72-75, i de G. Lakoff, *Repartee, or a Reply to «Negation, Conjunction and Quantifiers»*, «Foundations of Language», 6, 3, ps. 389-422.

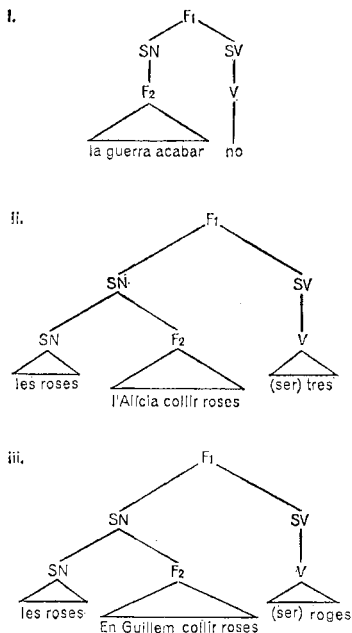
24. En relació amb els quantificadors és molt interessant el treball de G. Carden, *English Quantifiers* (Tòquio 1973).

25. Cf. els treballs de J. R. Ross, «Adjectives as Noun Phrases», dins *Modern Studies in English*, Reibel, D. A. i S. A. Shane, Eds. (Englewood Cliffs, New Jersey 1969), ps. 352-360, i de G. Lakoff, *Irregularity in Syntax* (Nova York 1970).

26. Amb l'accent primari sobre *tres*.

27. Amb l'accent primari sobre *roges*.

(14)

L'aplicació de *T-Davallament de la Negació* (obligatòria), de *T-Davallament del Quantificador* (opcional) i de *T-Relativització* convertiria (14i-iii) en l'estructura superficial subjacent a les frases (13i-iii).

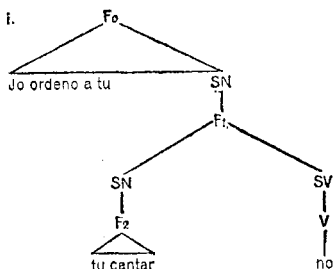
1.1.3. El problema

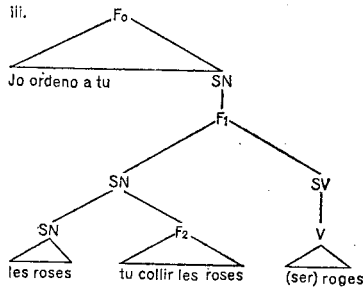
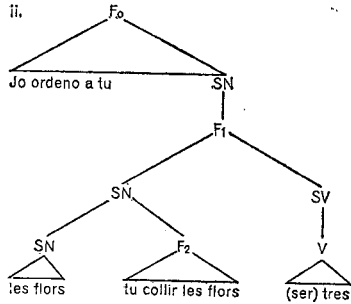
Considerem les frases (15i-iii) en les versions (a), enunciats performatius explícits, i en les versions (b), enunciats performatius implícits:

- (15) i. a. *T'ordeno que no cantis*
b. *No cantis!*
ii. a. *T'ordeno que cullis tres flors*
b. *Cull tres flors!*
iii. a. *T'ordeno que cullis roses roges*
b. *Cull roses roges!*

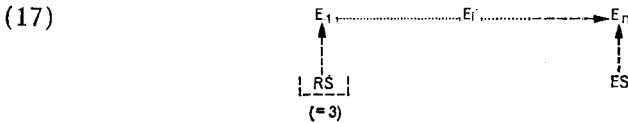
Si combinàvem les hipòtesis exposades a § 1.1.1. i a § 1.1.2., les frases (15i-iii) haurien de tenir una representació semàntica com (16i-iii):

(16)

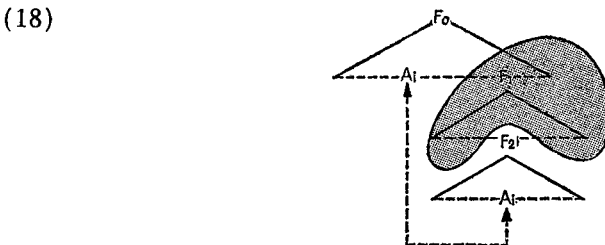

La derivació de frases com (15) s'ha de representar com a (17), on es reflecteix que la representació semàntica de cadascuna de les frases (= E_1) és idèntica a (3) i per tant, contrària a (10)

amb la qual cosa, les frases resultants haurien de ser agramaticals (per les mateixes raons que ho són (12v-vi): a nivell de representació semàntica el verb *ordenar* ocorre en una estructura que no compleix la primera part de la restricció (9ii)).

Si acceptàvem, però, que la frase en què apareix *no, tres i roges* (és a dir: F_1) forma una *illa transparent*, aleshores les representacions semàntiques de (15i-iii) podrien representar-se de manera tal que el material situat entre els nusos F que contenen els elements correferents (F_0 i F_2) no impedis la correferència: en aquest sentit (16i-iii) podrien considerar-se com estructures semblants a (10). Gràfica-ment, (18) reflectiria aquest fenomen (que encara no hem definit amb precisió):

1.2. La transparència a nivell d'estructura derivada

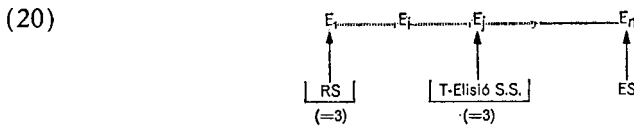
En contra dels arguments exposats a § 1.1. a favor de les *illes transparents* podria adduir-se que la seva existència depèn de l'acceptació de determinades hipòtesis segons les quals s'assigna a determinades frases una representació semàntica que requereix la noció de transparència. En realitat podria pensar-se que eliminant la hipòtesi performativa i la hipòtesi que considera la negació, els quantificadors i els adjectius com a predicats s'elimina també la necessitat de les illes transparents. Si aquesta és tota l'argumentació que es podia aportar a favor de les illes transparents i si, a més, no es tenien en compte els nombrosos arguments²⁸ que s'han presentat a favor de les dues hipòtesis esmentades, potser podria prendre's en consideració aquest argument contrari a les illes transparents. Per això a § 1.2.1. i a § 1.2.2. intentaré presentar exemples en els quals la noció d'illa transparent es faci necessària a nivells més superficials (i, per tant, empíricament observables) que en els exemples anteriors.

1.2.1. Transparència superficial, quantificadors i adjectius

Considerem les frases (19i-ii):

- (19) i. *T'ordeno que les flors que tallis siguin tres* (i no més)
ii. *T'ordeno que les flors que tallis siguin grogues* (i no roges)

Ambdues frases són, tothom ha de convenir-hi, gramaticals. Fins i tot si no acceptàvem la hipòtesi performativa i la hipòtesi que considera *tres* i *roges* com a predicats, la gramàtica hauria d'explicar frases del tipus (19i-ii). És obvi que ambdues frases s'han d'explicar mitjançant una derivació com (20):

El problema que planteja (20) és el següent: E_1 , equivalent a la representació semàntica, i E_3 , equivalent a la derivació corresponent al lloc en què s'hauria d'aplicar *T-Elisió del Subjecte de la Subordinada*, són distintes de (10) i (11) que són, respectivament, les estructures que determinen —filtren— si el resultat final és una frase gramatical o agramatical (segons la restricció imposada pel verb *ordenar* i exposada a (9ii)). ¿Com explicar que (19i-ii) són frases gramaticals i que, en canvi, són estructures que la gramàtica prediu com agramaticals? Només mitjançant algun sistema que especifiqui que una estructura com (3) és equivalent, en els casos E_i i E_j de (20), a unes estructures com (10) i (11). Això és precisament el que fa la noció d'illa transparent que, per tant, es justifica independentment de les hipòtesis exposades a § 1.1.1. i § 1.1.2.

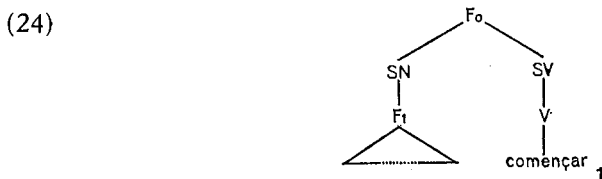
28. Cf., pel que fa al català, J. A. ARGENTE, *Sintaxi i semàntica...* i J.-M. NADAL, *Aspectes de la complementació...*

1.2.2. El verb «començar»

El verb *començar* presenta unes característiques que també permeten justificar, a nivell d'estructura derivada (potser superficial), la noció d'*illa transparent*. Considerem, per exemple, les frases (21i-vii), (22) i (23i-vi):

- (21) i. *El cirerer comença a/de florir*
 ii. **El nen comença a/de florir*
 iii. **El cirerer comença a/de cansar-se*
 iv. *El nen comença a/de cansar-se*
 v. *Comença la florida del cirerer*
 vi. *La fressa comença a/de molestar la Maria*
 vii. *La Maria comença a/de ser molestada per la fressa*
- (22) *En Pere ordena la Maria* } *que comenci* { *a/de treballar*
 } *començar* }
- (23) i. a. *T'ordeno* } *que escoltis* { *el discurs*
 } *escoltar* }
 b. *Escolta el discurs!*
 ii. a. **T'ordeno* } *que sentis* { *el discurs*
 } *sentir* }
 b. **Sent el discurs!*
 iii. a. *T'ordeno* } *que intentis* { *d'escoltar el discurs*
 } *intentar* }
 b. *Intenta d'escoltar el discurs!*
 iv. a. *T'ordeno* } *que intentis* { *de sentir el discurs*
 } *intentar* }
 b. *Intenta de sentir el discurs!*
 v. a. *T'ordeno* } *que comencis* { *a/d'escoltar el discurs*
 } *començar* }
 b. *Comença a/d'escoltar el discurs!*
 vi. a. **T'ordeno* } *que comencis* { *a/de sentir el discurs*
 } *començar* }
 b. **Comença a/de sentir el discurs!*

La consideració de frases com (21i-vii) va dur D. M. Perlmutter^{28 bis} a postular l'existència d'un verb *començar*₁ intransitiu, subcategoritzat amb el tret [+Frase — ...]. Segons aquesta hipòtesi, les frases (21i-vii) haurien de representar-se, quant a la representació semàntica, com a (24):

28 bis. Cf. D. M. Perlmutter, «The Two Verbs *begin*», dins *Readings in English Transformational Grammar*, Jacobs, R. A. i P. S. Rosebaum, Eds. (Waltham Mass., 1970), ps. 107-120.

Els principals arguments que afavoreixen aquest tractament del verb *començar* són els següents: 1) les restriccions de selecció s'estableixen entre el subjecte superficial de *començar* (*cirerer* i *nen* a les frases (21i-iv) i el verb subordinat a *començar* (*florir* i *cansar-se* a les frases (21i-iv)) i no pas entre el verb *començar* i el seu subjecte superficial, com seria el cas si l'estructura més abstracta (representació semàntica) de les frases en què ocorre *començar* s'assemblés molt a la corresponent estructura de superfície; 2) la nominalització corresponent a la frase (20i) és la frase (20v), de la mateixa manera que la nominalització de, per exemple, *el nen arriba... és l'arribada del nen...*, la qual cosa demostra que *cirerer* es comporta com a subjecte profund de *florir*, de la mateixa manera que *nen* s'hi comporta respecte a *arribar*;²⁹ i 3) les frases (20vi-vii) són sinònimes, cosa totalment inexplicable si la representació semàntica de cadascuna portés, com a subjecte, els noms *nen* i *fressa*;³⁰ si, en canvi, consideràvem que la representació semàntica de cadascuna és comuna i la representàvem com a (26)³¹

(26) (((*la fressa molesta la Maria*)_{F₁})_{SN}comença)_{F₀}

podríem obtenir, per una banda, la frase (21vii) mitjançant l'aplicació de la transformació de *passiva* al cicle F₁ i de les transformacions d'*extraposició*³² i d'*elevació del subjecte de la subordinada*³³ al cicle F₀ i, per altra banda, podríem obtenir la frase (21vi) mitjançant l'aplicació de l'*extraposició* i de l'*elevació del subjecte de la subordinada* al cicle F₀. D'aquesta manera s'explicaria fàcilment que les dues frases comparteixin el mateix significat.

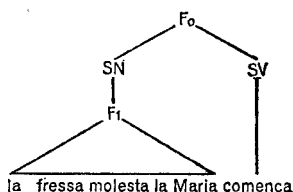
La consideració, per altra banda, de frases com (22), va dur Perlmutter a postular l'existència d'un verb *començar*₂ transitiu, subcategoritzat amb els trets [+animat — ...] i [+... — Frase]. Els arguments que presentà Perlmutter en el seu treball (traslladables tots al català) a favor de l'existència d'aquest verb fan referència a frases semblants a (22). Si només acceptàvem l'existència d'un *començar*₁, la frase (22) hauria de tenir una representació semàntica com (27):

29. Si el subjecte profund de la frase (21i) fos *el cirerer* aleshores la nominalització d'aquesta frase no fóra possible (no es podria obtenir la frase (21v) i s'obtidria una cosa tan agramatical com **El començament del cirerer a florir...*

30. És obvi que, en el marc teòric que utilitzo, dos marcadors de frase profunds amb distint subjecte tenen una interpretació semàntica distinta.

31. (26) és representable arbdriament com a (26a):

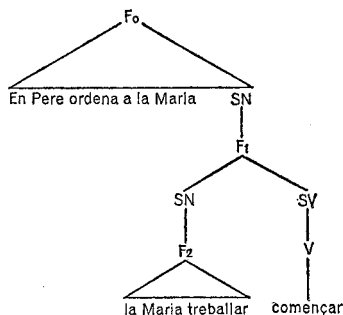
(26a)

32. Cf., per a la transformació d'*extraposició* en català, J.-M. NADAL, «Sintaxi abstracta i derivació», dins *Estudios de gramática generativa*, V. Sánchez de Zavala, Ed. (Barcelona 1976), ps. 151-193.

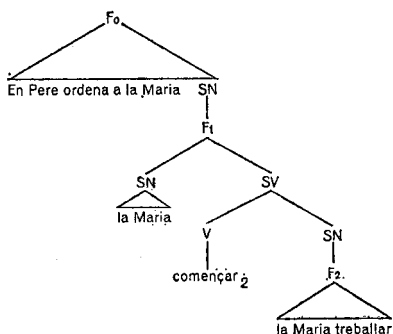
33. Cf., per a la transformació d'*Elevació del subjecte* en català, J.-M. NADAL, «Sintaxi abstracta i derivació».

(27)

que, atenent que els verbs com *ordenar* exigeixen que el subjecte de la frase subordinada sigui correferent amb l'objecte indirecte de la principal tant a nivell de representació semàntica com a nivell derivat (recordeu la restricció (9ii)), hauria de ser considerada com a mal formada. Per explicar la frase (22) és necessària l'existència d'un *començar*₂ que permet assignar-li una representació semàntica com (28):

(28)

Obviament, assignar a la frase (22) una estructura abstracta com (28) i assignar a la frase (21i) una estructura abstracta com (24) ens obliga a introduir en el diccionari català dos verbs *començar*: l'un, intransitiu (*començar*₁), i l'altre, transitiu (*començar*₂).

L'argumentació de Perlmutter sembla, aparentment, correcta, tant pel que fa al *començar*₁ com pel que fa al *començar*₂. Fixem-nos, però, que si acceptàvem d'introduir en la gramàtica la noció d'*illa transparent*, tal com proposo en aquest treball, els arguments adduïts a favor del verb *començar*₂ (és a dir, el caràcter mal format d'una estructura com (27)) deixarien de ser vàlids: l'estructura (27) no contradiu les restriccions que, respecte a la correferència entre el subjecte de la frase subordinada i l'objecte indirecte de la frase principal, imposa el verb *ordenar*: tot el material dominat per F₁, exceptuant F₂, és «transparent» i no impedeix la correferència entre les dues ocurrences de *la Maria*.

Hi ha, per tant, dues hipòtesis que s'afronten —dos verbs *començar* (hipòtesi lexicalista) *versus* illes transparents (hipòtesi gramatical)³⁴— cadascuna de les

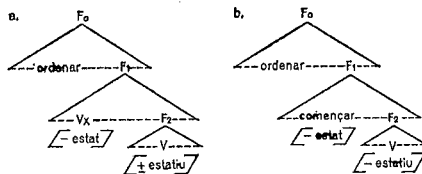
34. Aquesta terminologia és estrictament provisional i, crec, no massa adequada, especialment pel que fa al terme d'*hipòtesi lexicalista*, ja que pot confondre's amb el terme homònim amb el qual es designa un dels grups que es barallen (amicablement) en la polèmica entre lexicalistes i transformacionalistes.

quals té avantatges i desavantatges: en el primer cas se simplifica la gramàtica però es complica el diccionari, i en el segon cas se simplifica el diccionari però es complica la gramàtica. Considerant aïlladament el problema, és a dir, sense fer referència a altres fets del català, com els estudiats a § 1.1. i a § 1.2.1., l'avaluació de les dues hipòtesis afrontades fóra molt difícil i, potser, impossible. Ara bé, si es tenen en compte frases com les estudiades a § 1.1. o bé frases com les estudiades a § 1.2.1., que demostren la utilitat de la noció d'*illa transparent* per explicar fenòmens no relacionats amb el verb *començar*, és obvi que l'avaluació afavoreix la segona de les hipòtesis: la noció d'*illa transparent* s'hauria d'introduir en la gramàtica tant si a la frase (22) li assignem una estructura com (27) i fem operar la noció de transparència com si li assignem una estructura com (28) i introduïm dos verbs *començar*.

Amb tot, fins i tot si només analitzàvem frases amb el verb *començar* (i oblidàvem aquelles frases tractades a § 1.1. i a § 1.2.1.) ens veuríem obligats a introduir la noció d'*illa transparent*: una anàlisi atenta de les frases (23i-vi) revela certes característiques del verb *començar*³⁵ que demostren que la gramàtica ha d'operar amb la noció de transparència fins i tot si acceptàvem la hipòtesi de Perlmutter (que es justificava, recordem-ho, perquè simplificava la gramàtica en fer innecessària la noció de transparència).

Considerem les frases (23i-vi), en les versions (a) i (b). De la gramaticalitat de (23i) i de la agramaticalitat de (23ii) podem deduir que el verb *ordenar* requereix, en la frase subordinada, un verb [-estatiu].³⁶ En segon lloc, aquesta exigència del verb *ordenar* té un «abast»³⁷ limitat a la frase immediatament subordinada: per això un verb [+estatiu] pot aparèixer en la frase subordinada al verb [-estatiu] de la frase subordinada a *ordenar*: comproveu la gramaticalitat de (23iii-iv). En tercer lloc, sembla que, si el verb de la frase subordinada a *ordenar* és *començar*, l'abast de la restricció que estem comentant s'estén fins a la subordinada de *començar*: d'aquí prové el paralelisme de (23i/ii) amb (23v/vi) i el no paralelisme amb (23iii/iv). Aquest tercer fet podria exemplificar-se a (29b) —el segon a (29a):

(29)

on s'especifica que si el verb de F₁ és *començar* el verb de F₂ ha de ser [-estatiu] i que, en canvi, si el verb de F₁ és un altre verb (prescindeixo aquí de la possible existència de verbs similars a *començar*), el verb de F₂ pot ser [+/-estatiu].

35. T. ANDERSON, a *On the Transparency of begin: some uses of semantic Theory*, «Foundations of Language», núm. 4, ps. 394-421, ha estudiat aquests fets en relació amb la transparència. La solució que proposa, però, no té res a veure amb la noció d'*illa transparent* que estudio en aquest treball.

36. Aquest fenomen explicaria, en combinar-se amb la hipòtesi performativa (de la qual, per tant, seria una justificació empírica i independent), la no existència de formes imperatives del verb sentir.

37. *Abast* és el terme amb el qual tradueixo l'anglès *scope*.

Prescindint de l'estructura que assignem a les frases (23) —estructura que seria imposada per l'adopció de la hipòtesi de Perlmutter o per l'adopció de la hipòtesi que introdueix la transparència— la gramàtica ha d'explicar que la frase en què apareix *començar* (F₁) és «transparent» respecte a la restricció que, en relació amb l'estativitat del verb immediatament subordinat, imposa *ordenar*. Resulta, per tant, que la hipòtesi de Perlmutter acaba complicant el diccionari (en introduir dos verbs *començar*) i, també, la gramàtica (en requerir la transparència per explicar les frases (23i-vi)). La hipòtesi que d'entrada accepta la noció d'illa transparent no necessita, en canvi, complicar el diccionari; en aquest sentit és superior.

2. Definició de la «transparència»

Per tal de demostrar que les *illes transparents* requereixen, per a ser definides, les *regles transderivacionals* (tal com he exposat a la *Presentació*) consideraré el següent corpus de frases:

- (30) i. *Els jueus que el cronista diu que la inquisició cremava no són molts*
 ii. *Els jueus que el cronista no diu que la inquisició cremava són molts*
 iii. *El cronista no diu que els jueus que la inquisició cremava fossin molts*
- (31) *El cronista no diu que la inquisició cremés molts jueus*
- (32) i. *El rei va ordenar al cronista que els jueus que digués que la inquisició cremava no fossin molts*
 ii. **El rei va ordenar al cronista que els jueus que no digués que la inquisició cremava fossin molts*
 iii. *El rei va ordenar al cronista que no digués que els jueus que la inquisició cremava fossin molts*
- (33) *El rei va ordenar al cronista que no digués que la inquisició cremava molts jueus*

Abans de continuar amb l'argumentació relativa a les illes transparents cal especificar que assumeixo l'existència, en català, d'una regla global com (34):

- (34) Sigui T₁: predicat lògic₁ *comanda* predicat lògic₂
 regla global: si (P₁/T₁) ⊃ (P_n/T₁)

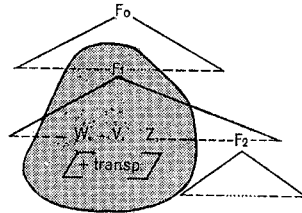
que exigeix, en qualsevol frase en què apareixen dos predicats lògics (quantificadors i negació, en els nostres exemples), que si en una representació semàntica PL₁ comanda PL₂, en l'estructura superficial corresponent PL₁ continuï comandant PL₂. Aquesta regla global, introduïda per G. Lakoff,^{37bis} explica per què (30i) i (30iii) són sinònimes de (31) i per què, en canvi, (30ii) no ho és: a nivell de la representació semàntica de (30ii) *molts* comanda *no* i, en canvi, a nivell de l'estructura superficial de (31) aquesta relació de comandament ha desaparegut —això impedeix que (31) sigui derivada de la representació semàntica de (30ii).

37bis. Cf. G. LAKOFF, «On Derivational Constraints» dins *CLS*, núm. 5, ps. 117-140.

2.1. *Primera definició de la transparència: solució lèxica*

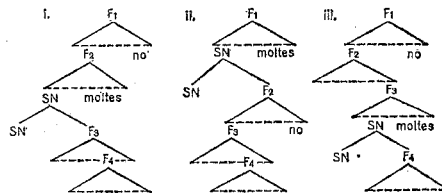
Una primera definició de les *illes transparents* podria basar-se en la creença que la transparència de les illes és determinada per la naturalesa d'algun dels elements que les formen. Seguint aquesta creença, podríem marcar en el diccionari els quantificadors, la negació, els adjectius i el verb *començar*³⁸ amb el tret [+transparència] que serviria per a indicar que la frase de la qual són predicats és una *illa transparent*.³⁹ Aquesta solució, que he anomenat lèxica, podria exemplificar-se a (35):

(35)

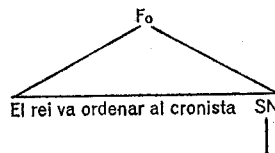
Com que les frases (3Li-iii) tenen una estructura abstracta representable, a grans trets, a (36i-iii) respectivament:

(36)

haurien de poder incrustar-se, totes tres, com a objectes directes de (37)

(37)

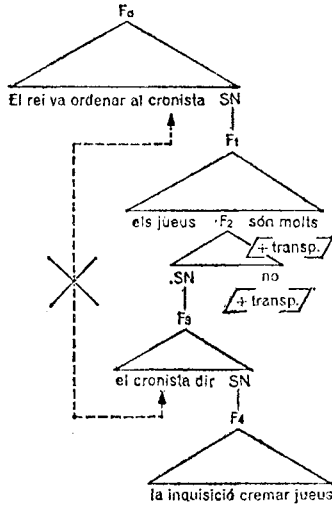
ja que en tots tres casos el subjecte de la primera frase no transparent (F₃ a (36i) i (36ii); F₂ a (36iii)) és correferent amb l'objecte indirecte del verb *ordenar* i, per tant, la transparència asseguraria que la restricció (9ii) imposada per *ordenar* es compleixi.

Resulta, però, que, en incrustar (30i-iii) a (37), s'obtenen les frases (32i-iii), respectivament, una de les quals, (32ii), és agramatical. Ens trobem, per tant, que una estructura com (38), subjacent a (32ii):

38. Obviament, hi ha altres elements implicats en el problema de la transparència.

39. Aquesta solució és la que em va suggerir J. R. Ross quan, a través del meu col·lega Joan Mascaró, li vaig plantejar aquests problemes.

(38)

que, atenent la definició lèxica d'*illa transparent*, hauria de ser ben formada, dóna com a resultat final una frase agramatical. La agramaticalitat de (32ii), a més, prové de la impossibilitat de correferència entre les dues ocurrències d'*el cronista*, ja que si canviem *ordenar* per, per exemple, *informar*, que no exigeix correferència (el filtre 9ii no opera amb aquest verb), podem obtenir una frase com (39) que és absolutament gramatical:

(39) *El rei informará les corts que els jueus que el cronista no diu que la inquisició cremava són molts*

La agramaticalitat de (32ii) és, per tant, un contraexemple de qualsevol definició lèxica de la transparència.

2.2. Segona definició de la transparència: solució transderivacional

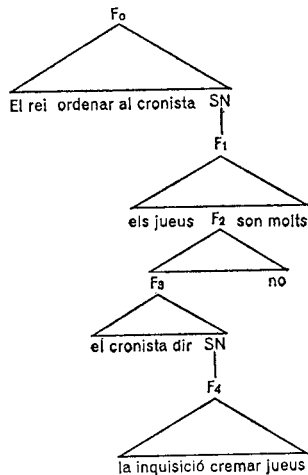
Una solució completament distinta de la que hem considerat a § 2.1., podria consistir a considerar que les *illes transparents* són deduïbles de (i, per tant, definides per) l'estructura en què apareixen. En aquest sentit, el fenomen seria més sintàctic (és a dir, gramatical) que no pas lèxic. Concretament, la hipòtesi que defenso en aquest treball és que les *illes transparents* s'han de definir amb regles globals, per una banda, i amb regles transderivacionals, per l'altra. Fixem-nos que, de la relació de sinonímia existent entre (30i) i (31) i entre (30iii) i (31), es pot deduir que les frases (32i) i (33), per una banda, i les frases (32iii) i (33), per l'altra, tenen una representació semàntica comuna (posem que molt semblant a (32i) i (32iii)) i que la derivació de les quatre frases és exemplificable a (40):

(40)

	RSi		RSiii	
T-Davall. Quant.	+	-	+	-
T-Davall. Neg.	+	+	+	+
	33	32i	33	32iii

Fixem-nos, a més, que la agramaticalitat de (32ii) és correlativa a la impossibilitat, a causa de la regla global (34), de derivar, a partir d'una hipotètica representació semàntica de (32ii), la frase (33). El que proposo, precisament, per a explicar la agramaticalitat de (32ii), és utilitzar aquesta correlació: l'estructura més abstracta de (32ii), és a dir, la seva representació semàntica, s'hauria de representar com a (41):

(41)

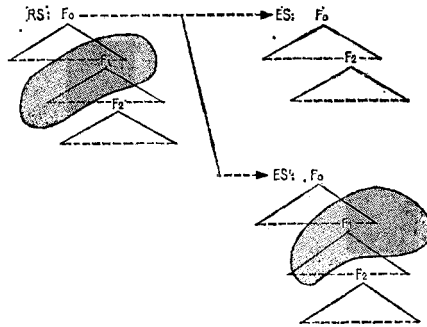
Com que *T-Davallament del Quantificador* és inaplicable a (41) a causa de la regla global (34), és impossible obtenir una estructura superficial en la qual F₁ (la frase el predicat de la qual és el quantificador) desaparegui. La situació és distinta de la que caracteritza les derivacions RSi $\xrightarrow{\quad}$ 33 i RSiii $\xrightarrow{\quad}$ 33, ja que en aquests casos els nusos F, que, tant a la representació semàntica com a l'estructura superficial de (32), tenen per predicat un quantificador o la negació, desapareixen a l'estructura superficial de (33). Per tant, l'única diferència que hi ha entre (32i/32iii) i (32ii) és que en els dos primers casos se'ls pot associar una estructura superficial en la qual els nusos F que formen l'illa *transparent* ha desaparegut, mentre que això no ocorre a (32ii). Podríem, per tant, definir les *illes transparents* com a (42a-b):

aquests casos els nusos F, que, tant a la representació semàntica com a l'estructura superficial de (32), tenen per predicat un quantificador o la negació, desapareixen a l'estructura superficial de (33). Per tant, l'única diferència que hi ha entre (32i/32iii) i (32ii) és que en els dos primers casos se'ls pot associar una estructura superficial en la qual els nusos F que formen l'illa *transparent* ha desaparegut, mentre que això no ocorre a (32ii). Podríem, per tant, definir les *illes transparents* com a (42a-b):

- (42) a. Qualsevol nus F, pertanyent a una representació semàntica, que desaparegui o pugui desaparèixer, al llarg d'una derivació és una illa transparent.
- b. Qualsevol nus F, pertanyent a una estructura superficial a la qual es pot associar una altra estructura superficial en la qual aquests nusos F no apareixen, és una illa transparent.

Ambdues definicions de la noció d'*illa transparent* poden exemplificar-se a (43):

(43)

on es veu clar que (42a) és una definició de les illes transparents a nivell de representació semàntica feta mitjançant «una regla global» que posa en relació dues estructures no contigües d'una mateixa derivació (RS/ES), i que (42b) és una definició de les illes transparents feta mitjançant «una regla transderivacional» que posa en contacte dues estructures pertanyents a distintes derivacions (ES/ES' que pertanyen a la derivació RS/ES i RS/ES', respectivament). La necessitat d'introduir la noció d'illa transparent tant a nivell de representació semàntica com a nivell d'estructura superficial (o derivada: això depèn del lloc en què opera la transformació d'*elisió del subjecte de la subordinada*)⁴⁰ és donada per l'existència de restriccions com (9ii) que operen en cadascun d'aquests dos nivells.

JOSEP M. NADAL
Girona, gener del 1976

40. Cf. la nota 21 d'aquest mateix treball.